

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie
Academy of Physical Education, Krakow

MARIUSZ OZIMEK, ADAM JURCZAK

***Influence of Chosen Parameters on Motion Activity Interest Development
Among School Children***

**Wpływ wybranych czynników na rozwój zainteresowań
aktywnością ruchową młodzieży**

Współczesne życie na ogół nie wymaga od młodzieży wysiłku fizycznego, która z własnej woli wybiera raczej pasywny tryb życia lub poziom aktywności ruchowej o niskiej jakości. Jeżeli rzeczywistość tak właśnie wygląda to nastawienie młodzieży do aktywności fizycznej należy zmieniać w kierunku zachowań będących nośnikiem zdrowia. Skuteczna promocja zdrowia przez podniesienie ilości i jakości wysiłku fizycznego, to także poznanie czynników powiązanych z motywacją do bycia aktywnym i opracowania właściwego planu naprawczego. Część działań powinna dotyczyć zmian systemowych, a część sposobu prowadzenia nie tylko lekcji wf, lecz także innych zajęć ruchowych. Wielość czynników korelujących z dobrowolnie podejmowaną aktywnością ruchową pozwala nabyć przekonania, że problem nie jest łatwy. Wskaźnikiem mogącym opisać skalę trudności niech będzie stosunek liczby osób objętych planowym wychowaniem fizycznym w szkołach do liczby osób aktywnych ruchowo w czasie wolnym [Sas – Nowosielski, 2003].

Rodzina, rówieśnicy i nauczyciele nie stanowią jedyne źródła środowiskowych uwarunkowań aktywności ruchowej. Uznawane są jednak przez wielu za jedno z najważniejszych społecznych (obok środowiska fizycznego) uwarunkowań aktywności fizycznej. Pośród czynników z otoczenia społecznego bardzo ważną rolę odgrywa rodzina [Bukowiec 1990, Winiarski 1995]. Szczególnie silnym bodźcem jest osobisty przykład ojca, matki, rodzeństwa. Aktywność ruchowa osób z najbliższego otoczenia jest pomocna w kształtowaniu u młodego pokolenia decyzji o własnym bezpośrednim udziale w różnych formach kultury fizycznej. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić – korelacja taka zachodzi wówczas gdy np. rodzice, nie tylko zachęcają, ale uczestniczą - najlepiej wspólnie ze swym dzieckiem.

Celem badań było ustalenie, który spośród wybranych czynników, w tym lekcja wychowania fizycznego, wpływa najbardziej na rozwój zainteresowań ruchowych.

MATERIAŁ

Badaniom poddano młodzież szkolną Krakowa w wieku 13 – 16 lat w łącznej liczbie 1582 osoby. Najpierw, wybrano losowo 31 szkół. Następnie, wybrano losowo trzy klasy drugiej każdej szkoły ponadpodstawowej (obecnie 1 klasa) oraz dwie klasy siódme z każdej szkoły podstawowej (obecnie 1 gimnazjum). W ten sposób wybrano próbkę młodzieży młodszej - 13/14 lat (364 dziewcząt, 318 chłopców) i starszej - 15/16 lat (430 dziewcząt, 470 chłopców).

METODA

Badani udzielali odpowiedzi na zawarte w kwestionariuszu pytania, które dotyczyły uczestnictwa w różnych formach aktywności ruchowej nie zawartych w szkolnych programach. Oprócz tego mieli za zadanie wskazać na jeden spośród przedstawionych czynników (rodzina, szkoła, grupa rówieśnicza,

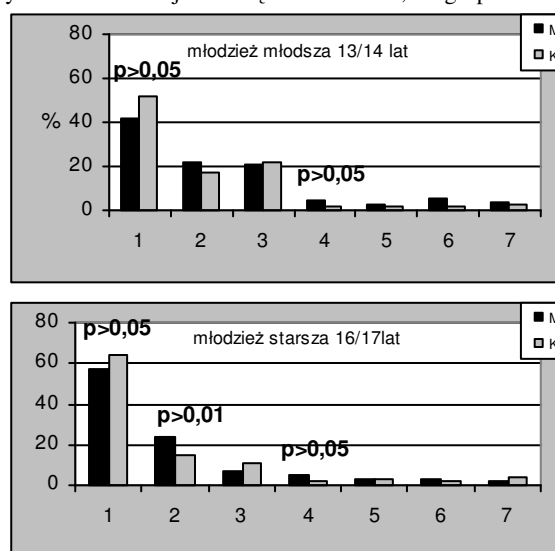
klub, organizacja sportowa, środki masowego przekazu i własna inwencja), który ich zdaniem w największym stopniu przyczynił się do zainteresowania aktywnością ruchową. Pytanie miało charakter kafeterii kategorialnej (nieilościowej). Poszczególne kategorie nie tworzyły ciągu dającego się uporządkować ilościowo i nie były ściśle rozłączne, gdyż możliwy był wybór więcej, niż jednej odpowiedzi. Odpowiedź na pytanie drugie – czy dotychczasowe uczestnictwo w lekcjach wf rozbudziło zainteresowania aktywnością ruchową? - oparte zostało na skali porządkowej (ilościowej). Natężenie oceny mierzone było 4 rozłącznymi kategoriami (tak, było mi obojętne, zniechęciło mnie nie, mam zdania), gdzie prawdziwa była tylko jedna odpowiedź.

Funkcja chi-kwadrat (χ^2) w wersji logarytmicznej (G –funkcja) [Stupnicki, 2003] została użyta w analizach danych. Poziom < 0.05 uznano za znaczący a współczynnik Czuprowa (T) określający siłę między zmiennymi obliczono tylko dla poziomu 0,01 i mniejszego.

WYNIKI

- Wpływ czynników środowiskowych i indywidualnych na aktywność ruchową

Wszyscy badani uczestniczący w zajęciach ruchowych poza obowiązkowymi lekcjami wychowania fizycznego określali w swoich wypowiedziach główny czynnik inspirujący ich do aktywności ruchowej. Jak wynika z analizy wypowiedzi, szkoła zajmuje jedno z ostatnich miejsc (2,8%). Również działania wychowawcze klubów, organizacji sportowych i turystycznych także dalekie są od oczekiwań (2,9%) ankietowanych. Analiza wypowiedzi dowodzi jednak, że 14,7% ankietowanych dostrzega wpływ rodziny na rozwój swych zainteresowań ruchowych. Najwięcej bo 55% ankietowanych inspiracje do aktywności ruchowej zawdzięcza sobie a 19,7% grupie rówieśniczej.

Objaśnienia skrótów: 1 – zawdzięcam wyłącznie sobie; 2 - koleżanki i koledzy; 3 – rodzice; 4 – mas media; 5 – dostępność obiektów i sprzętu; 6 – placówki pozaszkolne; 7 – szkoła

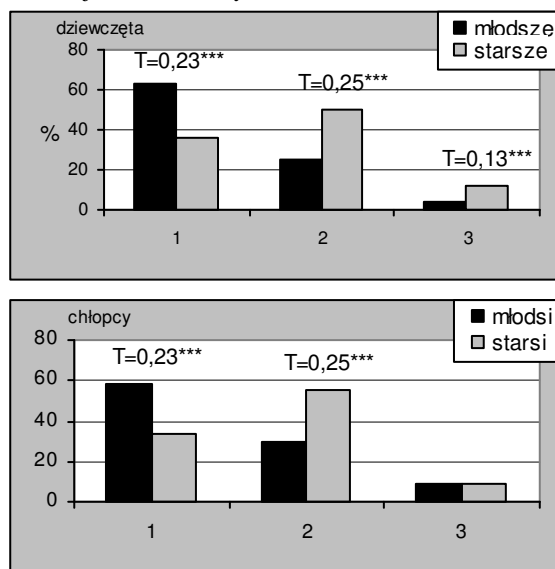
Ryc. 1. Najważniejsze czynniki inspirujące do podjęcia aktywności ruchowej w opinii dziewcząt (K) i chłopców (M) w różnym wieku

W przypadku dziewcząt młodszych wewnętrzna potrzeba podjęcia aktywności ruchowej jest częstszym źródłem inspiracji niż dla chłopców w tym samym wieku, wśród których instytucja pozaszkolna stanowi silniejszy bodziec ($p < 0,05$). Znamienne różnice ($p < 0,01$ i $0,05$) pomiędzy dziewczętami i chłopcami z grupy starszej występują także w przypadku wpływu grupy rówieśniczej oraz mas mediów, które większy wpływ wywierają na chłopców niż dziewczęta (rys. 1).

- Wpływ lekcji wychowania fizycznego na aktywność ruchową

Z analizy materiału wynika, że dla 46% ankietowanych lekcja ma wpływ na rozbudzenie zainteresowań aktualnym uczestnictwem w różnorodnych formach aktywności ruchowej. Dla 42% jest czyn-

nikiem obojętnym, a 9,2% badanych zostało zniechęconych przez uczestnictwo w lekcjach do podejmowania aktywności ruchowej w czasie wolnym.

Objaśnienia skrótów: (1) rozbudzenie do aktywności ruchowej; (2) brak wpływu, (3) zniechęcenie do aktywności ruchowej

Ryc. 2. Wpływ lekcji wychowania fizycznego na zainteresowanie aktywnością ruchową młodzieży w różnym wieku

Rola lekcji wychowania fizycznego w rozbudzaniu u uczniów zainteresowań aktywnością ruchową słabnie wraz z wiekiem uczniów i wzrostem poziomu ich edukacji. Zależność ta, mimo iż dotyczy badanych obojga płci pokazuje, że dziewczęta są znacznie bardziej krytyczne w opiniach niż chłopcy. Ciekawą zależność zaobserwowano dokonując tym razem porównania wypowiedzi dziewcząt i chłopców będących w tym samym wieku. Znamienne różnice wystąpiły jedynie w przypadku odpowiedzi na pytanie – czy uczestnictwo w lekcji zniechęciło cię do aktywności ruchowej? Na tak postawione pytanie 9,1% chłopców i 4,4% dziewcząt młodszych odpowiedziało twierdząco ($p < 0,05$). Wpływ lekcji na rozwój zainteresowań aktywnością ruchową postrzegany jest zatem podobnie przez badanych obojga płci, będących na tym samym etapie edukacji (rys. 2).

DYSKUSJA

Środowisko rówieśnicze i rodzinne wywiera większy wpływ na rozwój zainteresowań aktywnością ruchową młodzieży niż instytucje (szkoła i placówki pozaszkolne). Rzeczywiście, znaczenie wpływu rodziny na rozbudzenie zainteresowań ruchowych jest jednak szersze niż 14,7%. Trudno, bowiem w sposób jednoznaczny przyjąć, iż 55% respondentów zawdzięcza zainteresowanie aktywnością ruchową wyłącznie sobie. Owa samorzutna aktywność ruchowa nie powstała przecież tylko z biologicznej potrzeby, ale jest efektem naturalnych (zamierzonych i nie zamierzonych) wpływów najbliższego otoczenia i zależy głównie od stylu życia, uznawanych wartości, wzorów oraz tradycji kulturowanych przez rodzinę [Bukowiec 1990].

Dobrowolność kontaktów w grupie rówieśniczej sama w sobie jest atrakcyjna. Autonomia interakcji członków grupy stanowi jeden z podstawowych warunków wywierania silnego wpływu grupy na kształtowanie się (w tym przypadku) aktywnych postaw wobec kultury fizycznej. Wpływ grupy rówieśniczej na rozwój zainteresowań aktywnością ruchową będzie zależał od popularności kultury fizycznej w środowisku rówieśniczym [Winiarski 1995]. Na podstawie zebranego materiału można stwierdzić, iż aktywność fizyczna w środowisku młodzieży krakowskiej jest popularną formą aktywności (19,7%). Szczególną zależność daje się zauważyć poddając analizie wpływ rodziny i grupy rówieśniczej na młodzież młodszą i starszą. Wyniki badań potwierdzają typową zależność zmniejszania się roli rodziny wraz z wiekiem (zjawisko rosnącego krytycyzmu) na korzyść grupy rówieśniczej

(zjawisko budowania więzi pokoleniowych) [Bukowiec 1990, Dąbrowski 1997, Tyszka 1990, Winiarski 1995].

Słaby wpływ szkoły jako instytucji oraz placówek wychowania pozaszkolnego potwierdzają wyniki innych badań [Bukowiec 1990]. Pokazują one smutną prawdę o małym znaczeniu tych instytucji w promocji zdrowia młodzieży. Weryfikacji ulega również znikome oddziaływanie środków masowego przekazu (3,1%), lecz w stosunku do innych badań [Bukowiec 1990]), daje się zaobserwować nieznaczny wzrost ich znaczenia. Wpływ poszczególnych czynników na badanych obojga płci wydaje się być podobny. Można jednak obserwować większe oddziaływanie grup rówieśniczych, mas mediów i organizacji pozaszkolnych na chłopców niż na dziewczęta.

Dla blisko połowy badanej młodzieży lekcja wychowania fizycznego jest czynnikiem inspirującym do podjęcia dobrowolnej aktywności ruchowej. Prawie o połowę mniej młodzieży ze szkół ponadpodstawowych, w stosunku do badanych ze szkół niższego szczebla, zawdzięcza właśnie lekcji zainteresowanie aktywnością ruchową. Ponadto młodzież starsza ze szkół wyższego szczebla edukacji częściej negatywnie ocenia wpływ lekcji wychowania fizycznego, a spora część badanych przyznaje się, że lekcje te są im obojętne (rys. 2). Wpływ lekcji wf na tą część badanej młodzieży wydaje się być taki sam. Nie ulega zmianie mimo upływu lat [Bukowiec 1990] i coraz lepszych sposobów kształcenia nowych nauczycieli. Rola lekcji wf nie zmienia się i ma ciągle mały wpływ na promocję zdrowia wśród młodzieży przez zachęcanie jej do aktywności ruchowej w czasie wolnym.

WNIOSKI

- Szkoła i placówki (2,8%) i pozaszkolne (2,9%) w niewielkim stopniu uczestniczą w promocji aktywności ruchowej wśród badanej młodzieży
- Największa inspiracja do podjęcia aktywności ruchowej wypływa ze środowiska rodzinnego (55% zawdzięcza sobie, 14,7% rodzicom) i grupy rówieśniczej 19,7%.
- Wraz z wiekiem słabnie wpływ rodziców na podejmowanie aktywności ruchowej a wzrasta własna inicjatywa młodzieży.
- Wpływ środowiska rodzinnego na podejmowanie aktywności ruchowej jest większy w przypadku dziewcząt niż chłopców.
- Dziewczeta wraz z wiekiem dłużej pozostają pod wpływem rodziców i częściej wykazują własną inicjatywę w podejmowaniu aktywności ruchowej niż chłopcy.
- Dla blisko połowy młodzieży lekcja wychowania fizycznego ma wpływ na rozbudzenie zainteresowań aktywnością ruchową, lecz dla drugiej połowy jest czynnikiem obojętnym.
- Rola lekcji wychowania fizycznego w rozbudzaniu u uczniów zainteresowań aktywnością ruchową słabnie wraz z wiekiem uczniów i wzrostem poziomu ich edukacji
- Uczestnictwo w lekcjach wychowania fizycznego częściej ma wpływ na zniechęcenie do aktywności ruchowej w przypadku dziewcząt niż chłopców.

PIŚMIENNICTWO

1. Bukowiec M. Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze fizycznej. Wydawnictwo Monograficzne, AWF, Kraków, 39, 1990, s. 122, 123, 86, 87.
2. Dąbrowski A. Pozaszkolna kultura fizyczna młodzieży - rzeczywistość a potrzeby i oczekiwania. Wydawnictwo Monograficzne, AWF, Warszawa, 68. 1997.
3. Sas – Nowosielski K. Współczesne poglądy na temat determinantów aktywności ruchowej i ich implikacje pedagogiczne. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, nr 8 – 9. 2003.
4. Stupnicki R. Analiza i prezentacja danych ankietowych, AWF, Warszawa, 2003.
5. Winiarski R. Aktywność sportowa młodzieży. Geneza - struktura - uwarunkowania. Wydawnictwo Monograficzne, AWF, Kraków, 66, 1995, s. 79 – 88.
6. Tyszka Z. Analiza wybranych funkcji rodzin wielkomiejskich. PWN, Poznań. 1990.

STRESZCZENIA

Celem badań jest ustalenie wpływu wybranych czynników w tym lekcji wychowania fizycznego na rozwój zainteresowań ruchowych młodzieży krakowskich szkół. Badaniami objęto 1582 losowo

wybranych uczniów. Zostali oni poddani sondażowi diagnostycznemu. Szkoła i placówki (2,8%) i pozaszkolne (2,9%) w niewielkim stopniu uczestniczą w promocji aktywności ruchowej wśród badanej młodzieży. Największa inspiracja do podjęcia aktywności ruchowej wypływa ze środowiska rodzinnego (55% zawdzięcza sobie, 14,7% rodzicom) i grupy rówieśniczej 19,7%. Uczestnictwo w lekcjach wychowanie fizycznego częściej ma wpływ na zniechęcenie do aktywności ruchowej w przypadku dziewcząt niż chłopców.

SUMMARY

The object of the researches is estimation of chosen parameters influence (physical culture lessons as well) on motion interest development among school children in Cracow. 1582 school children chosen by fate were involved in the researches and submitted to diagnostic sounding. Participation of schools (2,8%) and other educational institutions (2,9%) in promotion of sport activities among children is not very big. The main role in popularization of motion activity among school children plays family (55 % takes part in the activities owing to themselves, 14,7% – owing to parents) and 19,7% is influenced by the same age group of children. The participation in physical culture lessons brings to discouragement for motion activity more often among girls than boys.